

הסללה במערכת החינוך.

במערכות חינוך תחרותיות, הישג הלומדים נקבע ע"י הכישרון והמאמץ שלהם ולא ע"י בחירה מראש, הכישלון איננו סופי וגם ההישגים אינם מובטחים. במערכות "ניעות מטעם", נבחרת אליטה עתידית, הנבחרים זוכים להכשרה לתפקידים העתידי, הבחירה מחייבת ונצחית וההישג נקבע מרגע הבחירה. במערכת החינוך בישראל משתקפת ניעות מטעם דרך מדיניות הסללה היוצרת מסלולים נפרדים בחינוך, בין חינוך עיוני לחינוך מקצועי. בתי-ספר המקצועיים הוקמו כדי לשלב תלמידים שתויגו כ"תת משיגים" במסגרות המכשירות את התלמידים לשוק העבודה.

מצד אחד: מסלול מקצועי מקנה מקצוע לתלמידים, שאינם מגלים נכונות לריכוז ולהתמדה.
מצד שני: ההסללה מתפקדת כמנגנון שעתוק מעמדי, בה מתועלים מגיל צעיר לעבודות פשוטות.

שווים ושווים פחות

"קיומם המתמשך של מסלולים מקצועיים בהיקף גדול במסגרת החינוך הממלכתי מעיד על תפיסה מושרשת שלפיה כל התלמידים שווים, אלא שיש תלמידים שווים פחות – אם לעשות פרפראזה על שם ספרו הידוע של סמי מיכאל.

הסללתם של תלמידים ותלמידות, מי למסלולים העיוניים ומי למסלולים המקצועיים, משקפת מדיניות חברתית התורמת להבנייתה ולקיבועה של חלוקה מעמדית. להסללה אין כל הצדקה מוסרית ואין כל הצדקה חינוכית. אלה הנתפסים כשווים פחות נתפסים כך בגין מעמדם החברתי ולא בגין ממצאים ברי-תיקוף בדבר שונותם כביכול. הפניית חלק מהתלמידים למסלולים מקצועיים אינה מתבססת על הבדלים בין החלק האחד של התלמידים לחלק האחר באורחות חיים (כמו אלה המבדילים בין חינוך דתי לחינוך חילוני), או על הבדלי פרויקטים לאומיים (כמו אלה המבדילים בין מערכות חינוך של לאומים שונים).

ההפרדה משקפת תפיסות רווחות, בהקשר חברתי-תרבותי היסטורי נתון, באשר לחינוך "הראוי" לכל מעמד – ממש כמו התפיסות באשר לשכר הראוי למנהלים ולפועלים, לדיוור הראוי לעשירים ולעניים, או לאיכות השירות הרפואי הראוי לבעלי אמצעים ולמעוטי אמצעים. למסלולים המקצועיים אין תשתית פדגוגית משלהם, נפרדת ונבדלת מזו של המסלולים העיוניים. במערכות החינוך השונות יש רק תשתית פדגוגית נורמטיבית אחת – זו של החינוך הקרוי אצלנו עיוני. המסלולים המקצועיים משתיתים את עצמם על גירסא מדוללת וחלקית של התכנית הנורמטיבית – ו/או על הוראת עיסוקים ספציפיים, שמקומם לא יכירם במערכת החינוך, אלא בשוק העבודה.

כיום, שלושים וחמש שנה לאחר ההסדר הפוליטי-מעמדי של שנות הששים, ראוי להעמיד את המסלולים המקצועיים לדיון ציבורי, מתוך שאיפה לקבוע יעד חדש, גבוה וראוי יותר לכל בני הנוער בישראל. המסלול הנורמטיבי, שהוא המסלול העיוני, צריך לשרת באופן שווה את כל התלמידות והתלמידים. לימודי מקצוע - מנגרות ורתכות ועד לעיבוד נתונים והנהלת חשבונות - אינם שייכים כלל לעולם בית הספר, אלא לעולמו של שוק העבודה. ... הדעת אינה סובלת שהפרדה למסלולים לימודיים, הקובעת במידה רבה מסלולי חיים, ואשר נשענת על שיקולים מעמדיים, ולא חינוכיים, תמשיך להתקיים שנה אחר שנה ללא ערעור וללא הרהור." (מתוך פרופ' שלמה סבירסקי, "שווים ושווים פחות", הד החינוך, דצמבר 1999).

מספר נתונים :

- בשנת הלימודים התשס"ו יפעלו 60 בתי ספר מקצועיים לנוער בהם ילמד כ-13,000 בני נוער.
- ישנן 55 מגמות לימוד בבתי הספר המקצועיים, לדוגמא: עיצוב שיער, טבחות, מתכת, טיפוח החן.
- 7.5% מבוגרי בי"ס המקצועיים נרשמים לאוניברסיטה, לעומת 29.3% מבוגרי בי"ס העיוניים.
- תלמיד בכיתה מקצועית עולה למדינה כמעט פי 2 מתלמיד בכיתה עיונית.

הסללה הורגת

אחר הציץ וקיצץ בנטיעות (קלקל ועיוות כמי שנכנס לפרדס וקיצץ נטיעותיו). מיהו אחר - אלישע בן אבויה, שהיה הורג גדולי תורה : אמר כל תלמיד שהיה רואה שהוא מצליח בתורה היה הורגו (ע"י מכשפות או ע"י שמות), ולא עוד אלא, שהיה נכנס לבית המדרש והיה רואה נערים יושבים לפני רבן, והיה אומר מה אלו יושבים כאן מה תועלת להן בלימודן הלא סופן שלא יצליחו בתורתם אלא זה יהי אומנותו בנאי ושל זה נגר ושל זה חייט. וכיון ששמעו הילדים כן שלא יצליחו בתורה היו מניחין לרבן והלכו לאומנות. עליו הכתוב אומר אל ת יתן את פיך ל החטיא את בשרך וגומ' ר שחיבל מעשה ידיו של אותו האיש.

(פירוש "קרבן העדה", הרב דוד פרנק, גרמניה המאה ה-18, על תלמוד ירושלמי, מסכת חגיגה, פרק ב' דף ע"ז טור ב')

אחר הציץ וקיצץ בנטיעות מני אחר אלישע בן אבויה שהיה הורג רבי תורה אמרין כל תלמיד דהוה חמי ליה משכח באורית' הוה קטיל ליה ולא עוד אלא דהוה עליל לבית וועדא והוה חמי טלייא קומי ספרא והוה אמר מה אילין יתבין עבדין הכא אומנותיה דהן בנאי אומנותיה דהן נגר אומנותיה דהן צייד אומנותיה דהן חייט וכיון דהוון שמעין כן הוון שבקין ליה ואזלין לון. עליו הכתוב אומר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך וגומ' שחיבל מעשה ידיו של אותו האיש.

מדיניות של הסללה יוצרת מערכת חינוכית המנמיכה את הציפיות מתלמידים ויוצרת מנגנון של נבואה המגשימה את עצמה. ה"אחר" (ר' אלישע בן אבויה) אינו מאמין ביכולתם של תלמידים להצליח, אינו מאמין ביכולתם האינטלקטואלית ומעדיף שילמדו מקצוע שימושי. התלמידים מפנימים את המסר של אדם הנחשב לסמכותי "היודע מה טוב בשביל התלמידים" ופועלים על פי המסר המועבר אליהם. התלמוד מלמדנו כי פעולה זו מקבילה לפעולה של הרג, נטילת החירות מתלמידים לפתח את כישוריהם, כמוה כהרג נפשו של התלמיד.

הכשרת טכנאים בבי"ס מקצועי עמ' 167.

הכשרת טכנאים בבי"ס מקצועי עמ' 167.

כך הוצגו התלמידים בספר החינוך בישראל, בהוצאת משרד החינוך לרגל חצי יובל להקמת מדינת ישראל, 1973.

נגד בעלי מלאכה המוציאים ילדים זאטוטים מבית-הספר

"בבית ישראל ראיתי שערוריה, שמפני דוחק השעה בני אדם מוציאים את בניהם מבית הספר כבר שית כבר שבע. ומשכירים אותם לאומן, ללמדם מלאכת תאקרשלת (ניפוץ וסריקת צמר) ושאר מלאכות ועדיין אינם יודעין לקרות קרית שמע ולהתפלל. ובמקום שיהיו מתגדלים בין ברכי החכמים לקבוע יראת ה' לבבכם נהפוך הוא, שהם גדלים בשטות ופריצות, שכשמגיעים לפרקם פורקים עול מלכות שמים מעליהם, והוו להו קרקפתא דלא מנח תפילין. ועבירה גוררת עבירה עד שיוצא לתרבות רעה, רחמנא ליצלן. וראינו שהאומנים השוכרים אותם הם המחזיקים ביד עוברי עבירה, דלאו עכברא גנב אלא גורא גנב (שלא העכבר גונב, החור גונב). וכל דבר המעמיד אפילו באלף אלפין לא בטיל וכל המטיא את הרבים חטא הרבים תלוי בהם.

לכן על זה פקחנו עינינו ולבנו וחוקה חקקנו, וגזירה גזרנו בגזירת עירין פתגמא, ובמימר קדישין מילתא אזדא: שאין לשום אחר מהאלקרשליין ולא משאר בעלי אומנויות, לקחת ילדים ונערים מנוערים מן המצוות, לעשות מלאכתן לא בשכר ולא בחינם. בשום אופן בעולם, מהיום הזה והלאה עד שיתחנכו במצוות ציצית ותפילין. ואז רשאים האומנים לשוכרם, ובתנאי שירגילום ויזהירום ויזרזום ללכת להתפלל עם ציבור. וכל העובר על דברינו ילכד במצודת החרם ושומע לנו ישכון בטח ושאנן, מפחד רעה ויזכה לראות יום תשועה נאום החתומים, בשליש ראשון לאיר. בשנת וראו כל עמי הארץ, כי שם ה' נקר"א עלי"ך, לפרט האלף הששי ליצירה. פה מתא מכנאסא יכוננה עליון אמן.

וחתום החכם השלם הדיין המצוין הרב הגדול, כבוד מורנו ורבנו הרב ר' יעקב אבן צור. "
(תקנה סב משנת 1721, נדפסה בספר כרם חמר ובספר התקנות הוצאת בר-אשר, ד'282, 283)

הרב יעקב אבן צור, 1673-1773, נולד בפאס במרוקו. היעב"ץ החל את תפקידו כרב בפאס כסופר בית הדין, וסיים כאב בית דין. כתב תשובות לקהילות רבות שנקבצו בספרו "משפט וצדקה ביעקב".

מי מתעסק??

ארגון ה"ה פועל מאז 1987 בקרב הורים ותלמידים, ותיקים ועולים, בשכונות, בעיירות הפיתוח ובכפרים, במטרה לקדם את רמת הלימודים וההישגים, כמנוף למוביליות

ה"ה - למען החינוך בשכונות ובעיירות-הפיתוח (ע"ר)
HILA - ISRAEL COMMITTEE FOR EQUALITY EDUCATION
منظمة ه.ل.ه من أجل التعليم في الأحياء ومدن التطوير

חברתית ולצמצום פערים חברתיים - כלכליים. בה"ה מאמינים שאחת הדרכים הבטוחות למוביליות חברתית, היא ללא ספק, רכישת תעודת בגרות והשכלה גבוהה. המפתח טמון בצוות מורים מוסמך, בהקמת בתי ספר עיוניים בשכונות ובעיירות פיתוח, בסגירת המסלולים המקצועיים שאינם מובילים לבגרות, בהפסקת ההפניות הסיטונאיות למסלולי החינוך המיוחד, בפיקוח אינטנסיבי של משרד החינוך על הנעשה בבתי הספר, בשינוי תכני הלימוד, בפיתוח רמת ציפיות גבוהה ואמון ביכולתו של התלמיד.

www.hila-equal-edu.org.il